

Michel Gyarmathy — Gyarmati Mihály

Párizs egyik nevezetessége a világhírű *Folies Bergère*. Ez a revüszínház valóságos fogalom. A turisták, ha a világ bármely részéből Párizsba érkeznek, három programpontot írnak fel, amit nem szabad kihagyni: az *Eiffel-torony*, a *Louvre* és este a *Folies Bergère*. Revüül már évtizedek óta élményt jelentenek a könnyű műfaj terén és mindez, ami csillogás, ami dal, ami muzsika, ami tánc, a legmagasabb művészi fokot itt található meg.

A *Folies Bergère*-nek, ennek a több száz művésszel dolgozó revüszínháznak motorja, igazgatója, rendezője és díszlettervezője *monsieur Michel Gyarmathy*, aki egykor, mint *Gyarmati Mihály* került ki Párizsba. Színházi karrierjét valamikor, több mint négy évtizede, a Fővárosi Operettszínházban kezdte, majd úgy érezte, hogy tehetségének nagyobb tere lesz Párizsban és oda vándorolt ki. Azóta négy évtizeden át diktátora és koronázatlan királya a párizsi könnyű műfajnak és egy-egy általa kreált revü sokszor éven át minden változtatás nélkül marad műsoron. Michel Gyarmathy azonban hiába él már négy évtizede a francia fővárosban, hiába szerzett nemzetközi nevet, mint a könnyű műfaj leghivatottabb képviselője, mégis megmaradt Gyarmati Mihálynak, sőt lelke mélyén megmaradt az egykori balassagyarmati *Ehrenfeld* Misiinek, aki a nyolcgyermekes Ehrenfeld családban egy volt a nyolc közül.

Mert furcsa összetételű az emberi lélek. Michel Gyarmathy, mint revüszínház igazgató több száz művészt irányít, nagyvilági életet él, premiérekön vendégül látja a francia főváros legnagyobb művészeit, minisztereket, államférfiakat és amikor hazamegy lakására, Balassagyarmatról álmodik. Visszaálmodja, felidézi a szülői házat, a mamát, a hét testvért és a nagy művész leül íróasztalához, felretolja az elkövetkezendő revü terveit és mint hívó lélek, áhítattal, magyar vesszörököt ró a papírra. Ezekben a versekben nem a nagy művész szólal meg, hanem az egykori gyarmati zsidó kislány, aki ma is a családért, a gyarmati kis zsinagógáért, az elhagyott gyarmati temetőért, a péntek este, a Jaum Kippur, a Peszách, a Sátoros ünnep soha el nem felejtett hangulatáért menekül a múltba, abba a múltba, amely a párizsi csillogó éjszakánál is előtte a legszentebb.

Mosolyok és könnyek címmel vékony kis verses füzetben jelentette meg Michel Gyarmathy verseit, amelyeket egy párizsi francia nyomdában sok-sok sajtóhibával szedtek ólomba, és amelynek minden sora elárulja, hogy írója annyi év

után is megmaradt hívő zsidónak és tegyük hozzá, hiszen magyarul álmodta meg e sorokat, a magyar hazát, a magyar földet szerető hívő zsidónak.

Tudjuk, hogy a művészet-történet Gyarmati Mihályt továbbra sem, mint a magyar költészet újonnan felfedezett tehetségét, hanem, mint zseniális revürendezőt és díszlettervezőt fogja számon tartani, mégis ezek a versek egy mélyen érző művészember lelkének titkos rejtekébe vezetnek.

Megéneklí meghalt édesanyja emlékét (*Anyák napja*); fiúalázattal ír egykori édesapjáról (*A fénykép*) és visszaálmodja szülővárosát, Balassagyarmatot, majd megható sorokban emlékezik régi-régi imakönyvére. Ezt a verset, az *Imakönyvem* címűt mutatóba hád idézzük:

*Rongyos imakönyvem
Még otthonról hoztam
Nagyon megöregedett
Mert... sokat lapoztam.*

*A fedele szürke lett
Lapjai sárgultak
Szép héber betűi
Kissé megfakultak.*

*Én és imakönyvem
Együtt öregedtünk
Ha rossz is volt a sorsom
Soha nem csüggedtünk.*

*Vigasztaltál engem
Ha hullott néha könnyem
Mert mindig velem voltál
Öreg... imakönyvem.*

Ilyen egyszerű sorokban ír „Kéve Rovész”, az „Ovenu Malkenu” című verseiben és egy hívő zsidó lélek szólal meg a *Péntek este* című költeményében, de megéneklí a nagy családot, a nyolcgyermekes Ehrenfeld családot, a szülői ház mákos kalácsát, és gyermekkorának annyi megható emlékét.

Michel Gyarmathyt eddig, mint nagy művészt ismertük és becsültük, most e kis igénytelen kiállítású magyar verses könyve után, mint költői lelkű hívő és vallásához, hazájához ragaszkodó embert is megtanultuk becsülni.

(Zsadányi)

